

**ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**

**Factors Affecting Farming at the Household Level in Accordance
with the Philosophy of Sufficiency Economy of Farmers
in U-mong Municipality, Meuang District, Lamphun Province**

ปภพ จีรัตน์ พุฒิสรรค์ เครือคำ* พหล ศักดิ์คะทนต์ และสายสกุล ฟองมูล

Papob Jeerat, Phutthisun Kruekum*, Phahol Sakkatat and Saisakul Fongmul

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

Department of Resources Development and Agricultural Extension, Faculty of Agricultural Production

Maejo University, Chiang Mai, Thailand 50290

*Corresponding author: rungsun14@hotmail.com

Received: April 30, 2018

Revised: July 18, 2018

Accepted: August 6, 2018

Abstract

This study was conducted to investigate: 1) socio-economic attributes of farmers in U-mong sub-district, Meuang Lamphun district, Lamphun province; 2) knowledge, attitudes, and farming practice at the household level in accordance with the philosophy of sufficiency economy of the farmers; 3) factors effecting farming practice of the farmers; and 4) problems encountered and suggestions about farming practice at the household level in accordance with the philosophy of sufficiency economy. The simple group of study consisted of 272 farmers in U-mong sub-district, Meuang Lamphun district, Lamphun province and they were obtained by two-stage sampling. A set of questionnaires was used data collection and analysis by using descriptive statistics i.e. frequency, percentage, mean, and standard deviation. Besides, inferential statistics was employed i.e. enter multiple regression analysis.

Results of the study revealed that most of the respondents were made, 61 years old on average, married, and elementary school graduates and lower. They had 4 family members and 2 household workers on average. They had farming area for 3.56 rai with an income earned form agricultural sector for 86,234.30 Baht per year on average. They had experience in farming for 28 years on average and joined 3 agricultural groups on average. They contacted agricultural personal and joined educational trip for twice a year on average. Besides, they joined agricultural tradition or activities for 3 times a year on average. They received data or information about farming practice in accordance with the philosophy of sufficiency economy through various media for 27 times per month on average. The respondents' perceived farming practice in accordance with sufficiency economy at a high level. They had a highest level of agreement in

terms of their attitude towards farming practice in accordance with sufficiency economy. However, they had a high level of a high level of farming practice at the household level in accordance with sufficiency economy.

Findings also showed that factors positively effecting with a statistical significance level about farming practices at the household level in accordance with sufficiency economy were: marital status, joining agricultural groups, joining educational trip or training, knowledge about sufficiency farming, and attitude towards sufficiency farming. However, farming area was a factor having a negative effect with a statistical significance level. For problems encountered in farming practice at the household level in accordance with sufficiency economy, it included water shortage in the dry season, disease and insect pests break out, high production costs, and low price of agricultural yields. The following were suggestions: 1) it should have the development of water sources for agricultural purposes; 2) support on body of knowledge and new agricultural technology; and 3) promotion of farmer group farming for selling agricultural yields.

Keywords: household farming, sufficiency farming, philosophy of sufficiency economy

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร และ 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน 272 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-stage sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา ซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุमान ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 61 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 3.56 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรในชุมชนเฉลี่ย 3 กลุ่ม ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 27 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด และมีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางบวก ได้แก่ สถานภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง และทัศนคติต่อการทำเกษตรแบบพอเพียง และปัจจัยที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางลบ ได้แก่ พื้นที่ทำการเกษตร สำหรับปัญหาในการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตรในฤดูแล้ง การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ต้นทุนและปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรกรรมมีราคาสูง และผลผลิตทางการเกษตรมีราคาต่ำ ส่วนข้อเสนอแนะคือ ควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การสนับสนุนองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ในการทำเกษตรกรรม การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

คำสำคัญ: เกษตรแบบครัวเรือน เกษตรพอเพียง
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำนำ

ภาคการเกษตรนับว่ามีความผูกพันกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยมาโดยตลอด และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงมวลรวมของประเทศ เนื่องจากภาคการเกษตรถือเป็นแหล่งผลิตอาหาร แหล่งวัตถุดิบ แหล่งแรงงาน และเป็นแหล่งที่มาของการนำเข้าเงินตราอันมหาศาลจากต่างประเทศ รวมไปถึงการเป็นต้นกำเนิดของตลาดสินค้าอุตสาหกรรมและการบริการ (Chunsiripong, 2007) อย่างไรก็ตามภาคการเกษตรของประเทศไทยส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตที่อยู่ในระดับครัวเรือน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการทำเกษตรแบบรายย่อย โดยจากการสำรวจครัวเรือนเกษตรกรในปีเพาะปลูก พ.ศ. 2558/2559 ของ Office of Agricultural

Economics (2017) พบว่าประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรอยู่ 5.91 ล้านครัวเรือน จากครัวเรือนในประเทศทั้งหมด 21.35 ล้านครัวเรือน (National Statistical Office, 2017) หรือคิดเป็นร้อยละ 27.68 ของครัวเรือนทั้งประเทศ ทั้งนี้เกษตรกรยังต้องเผชิญกับการผันผวนของเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ โดยเฉพาะการทวีความรุนแรงของภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ที่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ อันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เกษตรกรต้องใช้ต้นทุนและปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น อีกทั้งต้องประสบกับปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรมีรายได้น้อยหรือกำไรที่ลดน้อยลง ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิตหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน และมีความจำเป็นที่จะต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งสถาบันทางการเงินเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรยังไม่สามารถหลุดพ้นจากภาระหนี้สินและความยากจน (Lakmuang *et al.*, 2016)

จากสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารประเทศ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ที่มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด โดยเฉพาะในภาคการเกษตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการวางยุทธศาสตร์โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตให้เกิดความยั่งยืน และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร ซึ่งเป็นการยกระดับให้เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่การผลิตขนาดเล็กให้พึ่งพาตนเอง มีความเป็นอยู่ที่มีมั่นคงรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างสมดุล (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2011)

เทศบาลตำบลอุ้มผาง มีอาณาเขตตั้งอยู่ในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน มีลักษณะการใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการทำเกษตรกรรม และถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้มีการน้อมนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ ซึ่งเห็นได้จากการดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งปฏิบัติการเรียนรู้กองทุนออมทรัพย์สวัสดิการประชาชนตำบลอุโมงค์ ศูนย์อุโมงค์คลอกร้อน และแหล่งปฏิบัติการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผลจากการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จึงทำให้สำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้รับรางวัลที่สำคัญ ได้แก่ รางวัลชนะเลิศโครงการพัฒนาผู้นำเผชิญวิกฤตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรางวัลในการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพัฒนาผู้นำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนที่มีเกษตรเป็นรากฐาน และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตรที่เน้นความหลากหลาย การสร้างความสามารถในการลดภาระหนี้สิน และมีแหล่งอาหารที่ปลอดภัยจากการทำการเกษตรแบบอนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น สำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาภาคการเกษตร และเพื่อจะให้ผลของการส่งเสริมการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงต้องมีการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงระดับการปฏิบัติหรือการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรในด้านต่างๆ ของเกษตรกรว่าอยู่ในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ตลอดจนการได้ศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการทำเกษตรกรรมว่ามีแนวโน้มและมีทิศทางอย่างไรบ้าง เพื่อจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการกำหนดแนวทางในการวางแผนและการกำหนดนโยบายในการยกระดับการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตาม

แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ ให้มีประสิทธิภาพและเห็นผลในทางปฏิบัติมากขึ้น ตลอดจนเพื่อสนองการสร้างความปลอดภัยในการใช้ชีวิตในสังคมของเกษตรกร อันนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ตามยุทธศาสตร์ข้อที่ 1 ของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงในด้านการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเอง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน 11 หมู่บ้าน ซึ่งมีการคำนวณหาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-stage sampling) (Suwatthi, 1998) โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการสุ่มหมู่บ้าน ได้จำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านชัยสถาน บ้านอุโมงค์ บ้านป่าเสา บ้านป่าเหว บ้านกอม่วง และบ้านปาลาน พบว่ามีครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 851 ครัวเรือน จากนั้นกำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกร คือ 272 ครัวเรือน และขั้นตอนที่ 2 เป็นการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรจากหมู่บ้านตัวอย่าง 6 หมู่บ้าน ด้วยวิธีการแบ่งสัดส่วนประชากร (Proportional to size) เพื่อทราบจำนวนครัวเรือนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามครัวเรือนละ 1 คน ซึ่งได้จำนวนเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมด 272 คน

โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่รวบรวมเพื่อใช้ในการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานการวิจัย และข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลอุโมงค์ จากสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยมีการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย (Kanjanasamranwong, 2017) ซึ่งมีจำนวน 272 ชุด โดยเก็บจากเกษตรกรเป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกร ระดับความรู้ ทักษะ และการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โดยสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยใช้สถิติอนุमान ได้แก่ การวิเคราะห์พหุคูณถอยแบบคัดเลือกเข้า (Enter multiple regression analysis) และ 3) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการใช้วิธีการจัดประเภทและจัดกลุ่ม (Categorize and sort) ซึ่งการวิเคราะห์ในส่วนที่ 1 และ 2 จะใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ช่วยในการบันทึกการจัดการ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 61 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 4 ไร่ มีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรในชุมชนเฉลี่ย 3 กลุ่ม ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 27 ครั้งต่อเดือน

ความรู้ ทักษะ และการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงเฉลี่ย 14 คะแนน อยู่ในระดับมาก มีทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงรวมทุกด้านเฉลี่ย 4.26 คะแนน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยเรียงค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรมเฉลี่ย 4.36 คะแนน ด้านความมีเหตุผลเฉลี่ย 4.33 คะแนน ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเฉลี่ย 4.30 คะแนน ด้านเงื่อนไขความรู้เฉลี่ย 4.16 คะแนน และด้านความพอประมาณเฉลี่ย 4.15 คะแนน และมีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทุกด้านเฉลี่ย 4.08 คะแนน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรมเฉลี่ย 4.36 คะแนน ด้านเงื่อนไขความรู้เฉลี่ย 4.12 คะแนน ด้านความพอประมาณเฉลี่ย 4.08 คะแนน ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเฉลี่ย 3.97 คะแนน และด้านความมีเหตุผลเฉลี่ย 3.86 คะแนน

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (ตัวแปรเกณฑ์) กับตัวแปรอิสระ (ตัวแปรพยากรณ์) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป (Phengsawat, 2010) ว่าตัวแปรอิสระใดมีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือเชิงลบกับตัวแปรตาม และมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งหมด 16 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม รายได้ในครัวเรือน เฉพาะภาคการเกษตร การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงาน การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง และทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียง เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปร ไม่มีตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.80 ที่จะทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity อันเป็นการละเมิดข้อกำหนดของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) (Prasit-rathasint, 2002)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร้อยละ 78.30 ($R^2=0.783$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 7 ตัวแปร โดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก 6 ตัวแปร

คือ สถานภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และทัศนคติต่อการทำเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร และความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติในทางลบ คือ พื้นที่ทำการเกษตร โดยมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีสถานภาพสมรสจะมีระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าเกษตรกรมีสถานภาพโสด หนี้ย และหย่าร้าง ทั้งนี้ อาจมาจากการที่เกษตรกรที่มีสถานภาพสมรสจะมีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการรับข่าวสารที่ตนเองหรือคนในครอบครัวได้มา เพื่อมาปรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติกับการทำเกษตรกรรมของตนเอง และเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในการทำเกษตรจะมีโอกาสที่เกิดการปรึกษาหารือซึ่งกันและกันตั้งแต่สามีและภรรยาปรึกษากันจนถึงปรึกษาร่วมกันในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kusagayavong (2009) ที่พบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจ บริเวณกลุ่มจังหวัดชุมพร ระนอง และสุราษฎร์ธานี

เมื่อเกษตรกรมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจะทำให้เกษตรกรมีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจมีเหตุผลมาจากทางเทศบาลตำบลอุโมงค์มีนโยบายในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะในภาคการเกษตรมีการก่อตั้งกลุ่มการทำเกษตรกรรมทางเลือกต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชนให้เกษตรกรเข้าร่วม เช่น กลุ่มเกษตรปลอดภัย กลุ่มเกษตรอินทรีย์ หรือครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือน ทำความดีถวายในหลวง เป็นต้น กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรของตนเองทั้งสิ้น และผลการวิจัยได้แสดง

ให้เห็นอีกว่า เมื่อเกษตรกรมีการเข้าร่วมฝึกอบรมและการดำเนินงานด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นตามเช่นกัน ทั้งนี้อาจเพราะว่าในการอบรมแต่ละครั้งได้มีการสาธิตให้เกษตรกรได้เห็นหรือมีการให้เกษตรกรได้ลองฝึกปฏิบัติจริง เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ หรือการศึกษาดูงานจะมีลักษณะเป็นสถานที่ที่มีรูปแบบการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จแล้ว เช่น การศึกษาดูงานในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลอุโมงค์ เกษตรกรจะได้เห็นรูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน การจัดการพื้นที่การทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรอินทรีย์ จึงทำให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติหรือใช้เป็นต้นแบบในการทำเกษตรกรรมของตนเองได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Barlthaisong and Pinpradit (2011) เกี่ยวกับความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชนและผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ยังพบว่าถ้าเกษตรกรที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรมากขึ้นจะมีผลทำให้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำการเกษตรกรรมของตนเองเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวคิดในการทำเกษตรซึ่งกันและกัน อีกทั้งกิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดขึ้นโดยเทศบาลตำบลอุโมงค์ยังเป็นการมุ่งเน้นการรื้อฟื้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกร เช่น กิจกรรมการประกวดผลิตผลทางการเกษตร งานวันสืบสานศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนงานประเพณีและกิจกรรมที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ กิจกรรมลอกคูคลองลำเหมือง งานสืบชะตาแม่น้ำปิงท่าซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมาปรับใช้อีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Khumhome and Juntarukka (2015) ที่พบว่า กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ในส่วนของความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบพอเพียง การวิเคราะห์พบว่า ถ้าเกษตรกรมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นจะมีผลต่อการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากเทศบาลตำบลอุโมงค์ที่มีการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรม รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้เกษตรกรได้รับผลโดยเฉพาะองค์ความรู้หรือเทคนิคของการปฏิบัติทางการเกษตรแบบใหม่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดพื้นที่การทำเกษตรกรรมแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ การผลิตปุ๋ยจากวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chandrabao *et al.* (2013) ที่พบว่าเกษตรกรที่ทวนเกษตรมีรูปแบบการจัดการวนเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจากความรู้ ประสบการณ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนเดียวกันและต่างชุมชน แล้วนำความรู้มาต่อยอดและยกระดับความรู้ที่มีให้เหมาะสมกับตนเองและที่สำคัญทางภาครัฐบาลและองค์กรของรัฐต่างๆ ก็ได้มีการส่งเสริมการรื้อฟื้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังเห็นได้จากวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ที่มุ่งให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนาประเทศไทยได้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) เพื่อให้เกิดการพัฒนาบูรณาการการพัฒนาประเทศในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ มีระบบภูมิคุ้มกันและบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี อันจะเป็นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์และมีสังคมที่เป็นสังคมคุณภาพ (Office of the National Economics and Social Development Board, 2016)

ตลอดจนแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ก็ได้เน้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเช่นกัน (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016)

การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงพบว่า ถ้าเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีขึ้นมีผลทำให้การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ผู้นำชุมชนตั้งแต่ระดับตำบลจนถึงระดับหมู่บ้านและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง ได้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาให้ทุกชุมชนและทุกครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์เกิดความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังเห็นได้จากโครงการครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือน ทำความดีถวายในหลวง การจัดตั้งศูนย์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบล การรวมกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดภัย เป็นต้น อีกทั้งอาจเป็นผลมาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ที่ให้มีการปรับเปลี่ยน ปลุกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเล็งดูในครอบครัว โดยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ช่วยสร้างให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Office of the National Economics and Social Development Board, 2018) และสอดคล้องกับ Tantivejkul (2016) ที่อธิบายฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียงต้องมีการสร้างพลังสังคม โดยการประสานพลังสร้างสรรค์ของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน และใช้องค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า เมื่อเกษตรกรมีจำนวนพื้นที่ในการทำเกษตรเพิ่มขึ้นกลับทำให้มีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทำการเกษตรในพื้นที่จำนวนมากต้องใช้ต้นทุนในการจัดการสูง เช่น การเตรียมแปลง เมล็ดหรือกล้าพันธุ์ การจ้างแรงงานในการผลิตและเก็บเกี่ยว และการบำรุงและการดูแลรักษา

ผลผลิตจำเป็นต้องใช้สารเคมีที่มีราคาสูง เป็นต้น อีกทั้งต้องรับมือกับความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจและความแปรปรวนของสภาพอากาศ ถ้าเกษตรกรไม่มีการลงทุนที่สูงอาจกระทบต่อผลผลิตที่จะได้มาตรฐานและปริมาณไม่ตรงตามที่ตลาดต้องการ ซึ่งส่งผลต่อรายได้เกษตรกรที่จะใช้ในการดำเนินชีวิตโดยตรง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sakkatath and Kruekum (2017) ที่พบว่า การที่เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่เลือกทำเกษตรแบบเคมีเพราะว่าได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพตามความต้องการของตลาด ดังนั้นการทำเกษตรกรรมภายใต้การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจึงควรเริ่มจากพื้นที่การเกษตรที่ไม่ใหญ่มากอยู่ในความสามารถของเกษตรกรและแรงงานในครอบครัวที่จะบริหารจัดการได้ (Ratanapeantamma, 2015) (Table 1)

ปัญหา และข้อเสนอแนะต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

การศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1) การมีน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมตลอดจนการขาดแหล่งกักเก็บน้ำสำรองในชุมชนและระบบคลองชลประทานไม่ทั่วถึงพื้นที่ทำการเกษตร 2) ต้นทุนและปัจจัยในการผลิตมีราคาสูง เช่น ค่าเครื่องจักรเตรียมแปลง ค่าปุ๋ย ค่าสารกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว เป็นต้น 3) การได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้แก่ ภัยแล้งและน้ำท่วม อันเป็นสาเหตุทางตรงและทางอ้อมทำให้ผลผลิตเสียหายไม่ได้มาตรฐานและปริมาณตามที่ตลาดต้องการ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ดังนั้นเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เอกชน และเทศบาลตำบลอุโมงค์มีการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรกรรมดังนี้ 1) ควรจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมตลอดทั้งปี เช่น การขุดบ่อน้ำบาดาล การจัดหาพื้นที่เพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำประจำชุมชน การสร้างระบบชลประทานให้ทั่วถึงพื้นที่ทำการเกษตร 2) ควรเตรียมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น เช่น การขุดลอก

ลำเหมืองไม่ให้ดินแข็งเพื่อสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำเกษตรในฤดูแล้ง การกำจัดวัชพืชหรือสิ่งกีดขวางทางน้ำไหลเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน เป็นต้น 3) ควรให้การสนับสนุนองค์ความรู้หรือวิทยาทานการสมัยใหม่ในการทำเกษตร เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและการตลาด

วิธีป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชอย่างถูกวิธีทั้งในระบบเกษตรปลอดภัย และระบบอินทรีย์ พันธุ์พืชชนิดใหม่ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 4) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเกิดความเข้มแข็งในการต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตร

Table 1 An analysis of factors affecting farming at the household level in accordance with the philosophy of sufficiency economy of farmers in U-mong municipality, Meuang Lamphun district, Lamphun province

Independent variable	Dependent variable		
	Farming at the household level in accordance with the philosophy of sufficiency economy		
	B	t	Sig.
1. Sex	0.041	1.353	0.177
2. Age	-0.002	-1.000	0.318
3. Status	0.086	2.244	0.026*
4. Educational attainment	0.030	1.110	0.268
5. No. of family members	0.003	0.334	0.738
6. No. of household workforce	-0.037	-1.922	0.056
7. Farming area	-0.011	-2.094	0.037*
8. Income earned from the agricultural sector	9.629E-008	0.525	0.600
9. Experience in farming	0.001	0.481	0.631
10. Joining agricultural groups in the community	0.022	2.245	0.026*
11. Agricultural personal contact	0.013	1.385	0.167
12. Joining training or educational trip on agriculture	0.032	3.028	0.003**
13. Joining agricultural tradition or activities	0.034	2.895	0.004**
14. Perception of data about sufficiency farming through various media	0.003	0.855	0.394
15. Knowledge about sufficiency farming	0.100	9.905	0.000**
16. Attitude towards sufficiency farming	0.092	2.119	0.035*
Constant	1.970	9.291	0.000*
$R^2=0.783$ (78.3%)		F=57.640	Sig. F=0.000**

* statistically significant level at 0.05; ** Statistically significant level at 0.01

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 61 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 4 ไร่ มีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรในชุมชนเฉลี่ย 3 กลุ่ม ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 27 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และมีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีทั้งหมด 7 ตัวแปร แบ่งเป็นปัจจัยที่มีผลในทางบวก ได้แก่ สถานภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง และทัศนคติต่อการทำเกษตรแบบพอเพียง ปัจจัยที่ส่งผลในทางลบ ได้แก่ พื้นที่ทำการเกษตร

ปัญหาต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับ

ผลกระทบจากภัยแล้ง เช่น การขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตร การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงการไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำสำรองในชุมชน ระบบชลประทานไม่ทั่วถึงพื้นที่เกษตรกรรม อีกทั้งยังประสบกับต้นทุนและปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรกรรมมีราคาสูงขึ้น เช่น ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว ค่าปุ๋ยและสารกำจัดแมลง ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ อีกทั้งยังขาดองค์ความรู้สมัยใหม่ในการบริหารจัดการการทำเกษตร และเกษตรกรมีปัญหาด้านสุขภาพจากการมีอายุที่สูงขึ้น ดังนั้นภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชน ควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เช่น การขยายพื้นที่คลองชลประทาน การสร้างแหล่งน้ำหรือแหล่งเก็บน้ำสำรองเพื่อการเกษตรของชุมชน ตลอดจนมีการสำรวจและการศึกษาวิจัยองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ในการทำเกษตรกรรม เพื่อรองรับปัญหาจากภาวะเศรษฐกิจและสภาพอากาศที่แปรปรวน เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ราคาสินค้าเกษตร การใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่เพื่อลดต้นทุนทางการเกษตร ตลอดจนส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อขายผลผลิตทางการเกษตร และการสร้างค่านิยมในการทำเกษตรให้แก่เยาวชนในชุมชนเพื่อเป็นเกษตรกรในอนาคต เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่มีสถานภาพสมรส จะเกิดการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีสถานภาพอื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า เทศบาลตำบลอุโมงค์ และผู้นำชุมชนควรสนับสนุนการสร้างกิจกรรมที่สร้างเสริมความเข้มแข็งด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในครัวเรือนเกษตรกร โดยแรกเริ่มอาจมีการคัดเลือกครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่มีความพร้อมและความต้องการ เพื่อนำเข้าสู่การพัฒนาให้เป็นต้นแบบกับครัวเรือนเกษตรกรอื่นๆ ในชุมชน นอกจากนั้นควรจัดให้มีการจัดประกวดครัวเรือนเกษตรกรเข้มแข็งด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการกระตุ้นในครัวเรือนเกษตรกรในทุกชุมชนได้นำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนทั้งในและนอกภาคการเกษตร

2. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจะทำให้มีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นจึงควรพัฒนาความยั่งยืนและขยายผลอย่างต่อเนื่องของกลุ่มทางการเกษตรเดิมที่ทางหน่วยงานของชุมชนได้จัดตั้งมา โดยเฉพาะโครงการครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือนทำความดีถวายเป็นหลวงที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และกลุ่มเกษตรปลอดภัย นอกจากนั้นควรจัดตั้งกลุ่มที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายทางการเกษตร เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก กลุ่มผลิตน้ำหมักชีวภาพ ตลอดจนมีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตทางการเกษตรเหมือนกัน เพื่อที่จะสามารถกระจาย หรือสนับสนุนองค์ความรู้เฉพาะทางของแต่ละการผลิตได้อย่างรวดเร็ว และการรวมกลุ่มก็สามารถต่อรองทั้งในด้านราคาและมาตรฐานกับตลาดรับซื้อได้

3. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านเกษตรเพิ่มขึ้นมีผลทำให้การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นทางภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาภาคเอกชนต่างๆ ควรมีการสร้างความร่วมมือทางด้านวิชาการกับเทศบาลตำบลอุโมงค์ เพื่อให้มีการพัฒนาและสัทธิรูปแบบการทำเกษตรแบบใหม่ที่สามารถรองรับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ในศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงประจำตำบล อีกทั้งควรมีการขยายผลไปสู่การจัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำหมู่บ้านเพื่อเป็นการสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงของเกษตรกร

4. การศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเพิ่มมากขึ้นจะมีผลให้เกิดการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นทางเทศบาลตำบลอุโมงค์ ผู้นำทุกชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสร้างกิจกรรมที่สามารถเป็นสื่อการในการ

ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกร และมีการรณรงค์ให้เกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น อีกทั้งใช้ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสร้างความสนใจและแรงใจในการสร้างกระบวนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น การส่งเสริมให้เกษตรกรมีองค์ความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเองนั้น นอกจากจะเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ และผู้นำชุมชนแล้วทางภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์เกษตรกรรมยั่งยืน หรือสถาบันทางการศึกษา ควรมีการเข้ามาสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น โดยการมุ่งสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถเข้าใจได้อย่างง่ายและเน้นในเชิงปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชไว้ใช้เอง รูปแบบการจัดการน้ำในการทำเกษตรกรรมในสภาพแห้งแล้ง การใช้สารเคมีอย่างถูกวิธี และปลอดภัยในการกำจัดโรคและศัตรูพืช การผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนในการทำเกษตรกรรม อาชีพเสริมในช่วงพักฤดูการเพาะปลูก และความรู้ในเรื่องระบบตลาดค้าขายผลผลิตทางการเกษตร

6. ผลการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงในระดับที่ดีขึ้นจะมีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นทางเทศบาลตำบลอุโมงค์ควรมีการสร้างสื่อที่จะประชาสัมพันธ์องค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้น เช่น การทำคู่มือฉบับพกพาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง การสร้างสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน การทำปฏิทินให้มีรูปภาพหรือมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งเป็นสื่อที่เกษตรกรสามารถรับชมได้บ่อยครั้ง เป็นต้น

7. ผลการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นจะมีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดลง ดังนั้น การส่งเสริมการปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกรควรเริ่มจากเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็กก่อน โดยทางเทศบาลตำบลอุโมงค์อาจทำความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านวิชาการเกษตร เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนานวัตกรรมในการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่มีจำนวนจำกัด การจัดรูปแบบฟาร์มในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทอย่างเหมาะสม ซึ่งถือเป็นหลักของการสร้างเงื่อนไขความรู้ที่จะทำให้เกษตรกรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรของตนเองได้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่สนับสนุนทุนการศึกษา “ทุนศิษย์ก้นกุฏิ” เพื่อใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งขอขอบคุณเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอุโมงค์และผู้นำชุมชนที่ให้ความกรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลและการอนุญาตให้สำรวจพื้นที่ ตลอดจนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอุโมงค์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้านที่ให้ความกรุณาช่วยเหลือคณะผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และที่สำคัญที่สุดขอขอบคุณเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Barlthaisong, K. and N. Pinpradit. 2011. Understanding and participation in the philosophy of sufficiency economy, popular policies and effects of an integrated learning activities. **KKU Research Journal (Graduate Studies)** 11(1): 139-150. [in Thai]
- Chandrabao, W., S. Terapongtanakorn and P. Intanon. 2013. The development of agro-forestry by the sufficiency economy model: a case study of farmers in four districts of Udon Thani province. **Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani University** 4(2): 131-150. [in Thai]
- Chunsiripong, C. 2007. An overview: Thai agricultural economy. **Journal of Humanities and Social Sciences, Burapha University** 15(23-24): 169-184. [in Thai]
- Kanjanasamranwong, P. 2017. **Principles of Statistics**. Nonthaburi: IDC Premier. 568 p. [in Thai]
- Khumhome, B. and S. Juntarukka. 2015. The model application of sufficiency economy philosophy of the students, the faculty of management science, Ubon Ratchathani university. **Panyapiwat Journal** 7(Special Issue): 86-98. [in Thai]
- Kusagayavong, A. 2009. Applying the royal initiative about sufficiency economy in developing the economy of Chumporn, Ranong and Suratthani provinces. **Chulalongkorn Business Review** 31(3): 47-62. [in Thai]

- Lakmuang, K., A. Ratanachai and P. Phapatigul. 2016. Factors related to attitude on sufficiency economy philosophy of rice farmers in Songkhla province. **Khon Kaen Agriculture Journal** 44(1): 75-82. [in Thai]
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. 2011. **Agricultural Development Plan during the Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012–2016)**. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives. 122 p. [in Thai]
- _____. 2016. **Agricultural Development Plan during the Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017–2021)**. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives. 66 p. [in Thai]
- National Statistical Office. 2017. **The 2017 Household Survey on the Use of Information and Communication Technology**. [Online]. Available [http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ICT/Household technology /2560 /FullReportICT_60.pdf](http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ICT/Household%20technology/2560/FullReportICT_60.pdf) (5 April 2018).
- Office of Agricultural Economics. 2017. **Information of Agricultural Economics Product Lists in 2016**. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives. 111 p. [in Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Board. 2016. **The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017–2021)**. Bangkok: Office of the National Economics and Social Development Board, Prime Minister's Office. 215 p. [in Thai]
- _____. 2018. **The 20-Year National Strategy Draft**. [Online]. Available http://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_DraftplanJune2018F.pdf (5 April 2018).
- Phengsawat, W. 2010. **Applied Statistics for Social Science Research**. Bangkok: Suveeriyasarn. 428 p. [in Thai]
- Prasit-rathasint, S. 2002. **Applications of Statistical Methods in Research**. Bangkok: Fueang Fa Printing House. 352 p. [in Thai]
- Ratanapeantamma, W. 2015. Agriculture refined (Kaset Praneet) model for the Elderly. **Rom Phruek Journal** 33(3): 75-96. [in Thai]
- Sakkatat, P. and P. Kruekum. 2017. Factors affecting organic or chemical agricultural practice of farmers in Chiang Mai. **Journal of Agricultural Research and Extension** 34(3): 66-77. [in Thai]
- Suwatthi, P. 1998. Principles of statistics. **NIDA Development Journal** 38(3): 103-130. [in Thai]
- Tantivejkul, S. 2016. **Taibueng Phrayukolbat (In His Majesty's Footsteps)**. Bangkok: Matichon. 320 p. [in Thai]
- Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis**. Bangkok: Harper International. 886 p.